

Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde 16.-17. september 2010 Roskilde

Politisk beretning fra Danmarks Forskningsbiblioteksforening

Indholdsfortegnelse

Indledning	1
1. Udviklingstendenser.....	1
2. Mørke skyer i horisonten – Økonomien strammer til!	3
3. Status på fusionerne	4
4. DEFF – Ny DEFF strategi på vej?	5
5. Den bibliometriske forskningsindikator.....	6
6. Partnerskaber – En vej til organisationsudvikling?.....	7
7. Databrønden – Projektet, der kuldsejlede.....	8
8. Status på WAYF.....	9
9. Open Access – Videnskabsministeriets Open Access Udvalg spiller ud	10
10. Rekruttering til forskningsbibliotekerne	12
11. Bibliotekaruddannelsen ved IVA og Syddansk Universitet	12
12. Konsolidering af bibliotekssystemerne og andre centrale it-systemer	13
13. Folkebibliotekernes rolle i vidensamfundet	14
14. Tabes digitalisering på gulvet?	15
Litteraturhenvisninger.....	17

Indledning

Denne beretning dækker perioden september 2009 til august 2010. Beretningen er en række nedslag i nogle af de betydende udviklingsmæssige tendenser i det danske forskningsbiblioteksmæssige landskab i perioden – set fra Danmarks Forskningsbiblioteksforenings synsvinkel.

1. Udviklingstendenser

Vil man skabe sig et overblik og finde udviklingstendenser for fag-, uddannelses- og forskningsbibliotekssektoren er den årlige biblioteksstatistik for Folke- og Forskningsbiblioteker et oplagt sted at begynde. Det kan altid diskuteres hvad og hvordan der måles, men om ikke andet så er den årligt tilbagevendende biblioteksstatistik et udgangspunkt, hvor man får en oversigt over de mere ”hårde” målingspunkter.

Jens Thorhauge konkluderer i forordet på Folke- og Forskningsbiblioteksstatikken 2009:

”Forskningsbibliotekernes virksomhed er især karakteriseret ved, at lån i form af downloads af især faglige artikler på engelsk fortsætter med at vokse og nu udgør omkring 80% af samtlige lån. Denne virksomhed er også vokset i 2009, mens udlånet af bøger på forskningsbibliotekerne fortsætter med at falde. Til gengæld stiger antallet af besøg på bibliotekerne, hvilket formodentlig afspejler det forhold, at bibliotekerne er populære studiesteder. Forskningsbibliotekernes undervisning af brugerne er vokset med 20%, og 30% flere studerende har deltaget i bibliotekernes kurser i litteratursøgning.”ⁱ

Denne konklusion ligger helt på linje med erfaringen fra den daglige drift på de fleste universitets- og uddannelsesbiblioteker. Et moderne fag-, uddannelses- og forskningsbibliotek skal i dag være fokuseret på at opfylde flere forskellige formål. Konklusionen lever desuden op til beskrivelserne i sidste års beretning fra Danmarks Forskningsbiblioteksforening, om at bibliotekerne i dag skal give adgang til mange forskellige informationsressourcer baserende sig på mange forskellige typer af medier og at biblioteksfunktionen har udviklet sig til også at være et moderne og effektivt læringscenter. Det er dog vigtigt, at notere sig den forskel, der klart skinner igennem dette og tidligere års statistik for fag-, uddannelses- og forskningsbiblioteker. Tendensen med meget stor benyttelse af e-ressourcer på bekostning af trykt materiale er helt tydeligt mest udpræget på universitetsbibliotekerne. Billedet bliver mere differentieret, når man ser på de øvrige uddannelsesbiblioteker. Her er den generelle tendens at anvendelsen af e-ressourcer er mindre. En af forklaringerne er givet, at der i denne sektor anvendes mere dansk- end fremmedsproget litteratur, da en del af uddannelserne er meget fokuseret på den danske kontekst, det gælder f.eks. de fleste af velfærdsuddannelserne. Det er stadig primært engelsksprogede e-ressourcer, der findes, mens mange danske ressourcer stadig kun findes i trykt form. En anden forklaring er, at de økonomiske betingelser for universitetsbiblioteker og de øvrige uddannelsesbiblioteker er væsentligt forskellige. De sidstnævnte har ikke de fornødne økonomiske ressourcer til indkøb af de dyre e-ressourcer. Det er derfor nødvendigt, at disse uddannelsesinstitutioner satser flere økonomiske ressourcer på at kunne stille de nødvendige e-ressourcer til rådighed for de studerende og underviserne. Denne prioritering af biblioteker og indkøb af e-ressourcer, som universiteterne har foretaget gennem en lang årrække, skal fremadrettet fastholdes samt matches af det resterende videregående uddannelsesvæsen.

Bibliotekerne er som det resterende samfund løbende blevet påvirket af den teknologiske udvikling, som er foregået og det er nærmest trivielt at påpege at den største påvirkning i de forløbne 20 år har været nettets globale sejr. På den teknologiske front har bibliotekerne i 2009/2010 for alvor oplevet, at e-bogslæserne er begyndt at blive synlige i medie billedet. Anvendelsen af e-bogslæsere er i dag stadig i sin vorden, men vendepunktet, hvorfra udviklingen virkelig vil begynde at gå stærkt må vurderes at være tæt på.

”For at starte revolutionen for alvor skal der nemlig ske hele tre ting på én gang:

- 1. Indholdsleverandørerne skal rent produktionsteknisk og distributionsteknisk være i stand til at levere indhold på de digitale platforme.*
- 2. De digitale platforme (herunder e-læsere, telefoner, formater etc.) skal være konsoliderede, billige, nemt tilgængelige og brugbare for almindelige mennesker og give et reelt brugbart alternativ til papirdistribueret materiale.*
- 3. Forbrugerne/lånerne skal efterspørge digital distribueret materiale.”ⁱⁱ.*

De nyligt lancerede smartphones (f.eks. iPhone fra Apple) og multimedie "tablets" (f.eks. iPad fra Apple) udfordrer nu leverandørerne af den generation af e-bogslæsere, som f.eks. Kindle repræsenterer. De nye enheder er kendetegnet ved at kunne mange ting, hvoraf e-bogslæsning kun er én af dem. Endvidere er de blevet eller er ved at blive global tilgængelige, og dermed også tilgængelige for danske brugere og forlag. Apple stiller redskaber til rådighed, der gør det nemt for forlagene og forbrugerne selv at konvertere materiale til brug på deres platforme, mens Google er ved at lancere Google Editions, der skulle gøre det muligt for forlagene at sælge e-bøger nogenlunde problemfrit på Android platformen. Amazon har nedsat prisen på deres Kindle betydeligt, og i sommeren 2010 meddelte Amazon, at de nu sælger 80 procent flere e-bøger end indbundne bøgerⁱⁱⁱ. Dette burde give

os alle en kraftig fornemmelse af, hvilken vej vinden blæser. Omverdenen udfordrer således fag-, uddannelses- og forskningsbiblioteker til at forholde sig både strategisk og konkret til e-bøgerne – perioden med forsøg er forbi!

Rapporten ”The Future of Research and the Research Library”^{iv} udkom ultimo 2009. Hvilke tendenser og scenarier for bibliotekernes fremtid med fokus på udviklingen inden for forskningen bliver der så opstillet i denne rapport?

Forskning var ifølge rapporten oprindeligt organiseret omkring biblioteket. Det er den ikke længere. Betyder det så, at bibliotekerne har udspillet deres rolle i at understøtte forskningen? Svaret er ifølge rapporten nej. Der er skabt nye roller og muligheder for bibliotekerne, hvis bibliotekerne går ind som en aktiv medspiller og understøtter forskningsprocessen og formidler forskningen.^v Det vil føre for vidt, at gennemgå hele rapporten i denne beretning, men en del af konklusionerne kan sammenfattes i de tre potentielle roller, som rapporten opstiller:

- Forskningsbiblioteket som læringscenter (den klassiske rolle som materialefremskaffer og understøtter af læringsprocesser)
- Forskningsbiblioteket som virtuelt videnscenter (medskaber af viden og i nær relation til forskningsmiljøerne)
- Forskningsbiblioteket som en meta-videninstitution (katalysator for vidensyntese med fokus på validering og medskaber af viden).

Det er Danmarks Forskningsbiblioteksforening holdning, at der i de danske fag-, uddannelses- og forskningsbiblioteker skal tages en lang række strategiske valg for det fremtidige virke. Disse valg bliver stedse mere komplekse. Bibliotekerne skal i stadig større udstrækning løse flere opgaver i nye samarbejdsrelationer med færre ressourcer. Rapporten ”The Future of Research and the Future of the Research Library” fremkommer ikke med løsningen på dette problemkompleks, men giver input, som kan kvalificere de fremtidige strategiske beslutninger.^{vi}

2. Mørke skyer i horisonten – Økonomien strammer til!

De statslige institutioner blev i juni måned 2010 pålagt en ekstraordinær besparelse på 1 procent af deres driftsramme af Finansministeriet, denne besparelse rammer også de statslige biblioteker hårdt. Det er svære betingelser for de statslige institutioner at operere under, da halvdelen af året allerede var gået og der kunne være indgået aftaler om forskellige aktiviteter for det resterende år. Mulighederne for at foretage besparelser i et løbende driftsbudget er særdeles vanskelige, især fordi bibliotekerne som resten af den offentlige sektor i årevis har haft stramme budgetter med fokus på en høj grad af effektivisering. Derved er der begrænsede muligheder for at foretage besparelser, og det vil derfor i høj grad og desværre være de sædvanlige områder, der bliver ramt hårdt som f.eks. materialebudgetkontoen, andre driftskonti, ansættelsesstop, ikke igangsat udviklingsaktiviteter osv. Besparelsen kan derfor få endnu større betydning end den burde, set i forhold til dens relative størrelse. De ekstraordinære besparelser i 2010 skal også ses i lyset af at situationen rent bevillingsmæssigt ikke bliver nemmere de nærmeste år. Finanskrisen og den deraf følgende genopretningsplan medfører generelle nedskæringer på de offentlige budgetter og dermed vil vi også på fag-, uddannelses- og forskningsbiblioteksområdet skulle kæmpe med begrænsede og stramme budgetter. I mange tilfæl-

de er vi i direkte og hård konkurrence med andre områder på vores moderinstitutioner eller i tilhørende ressortministerier. Det kræver, at vi som sektor bliver endnu bedre til at påvise og argumentere for midler til biblioteks- og informationsområdet. Et stærkt og fleksibelt biblioteksmiljø samt ditto informationsinfrastruktur er en nødvendighed for konkurrencedygtige uddannelses- og forskningsinstitutioner. De studie- og læringsmiljøer som fag-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne kan levere vil desuden få større og større betydning i fremtidens uddannelsesvæsen.

I en situation med endnu færre økonomiske ressourcer får de strategiske valg og den prioritering vi som fag-, uddannelses- og forskningsbiblioteker foretager en endnu større betydning, fordi der bliver mindre rum og mulighed for at bevæge sig udenfor sine kerneområder og foretage eksperimenter med nye tiltag. Betyder det så, at vi får mindre mulighed for at være innovative? Måske – men en situation, hvor man er udsat for et ressourcemæssigt pres kan ofte også være med til, at det innovative miljø bliver tvunget frem. Det er under alle omstændigheder vigtigt, at vi som medarbejdere og ledere husker at holde fast ved det innovative perspektiv. Ligeledes er det vigtigt at fastholde den tætte kontakt til vores brugere, interessenter, moderinstitutioner osv. Det kan gøre vores hårde prioriteringer betinget af de økonomiske vilkår og strategiske valg mere kvalificerede, desto bedre vi kender vores omgivende miljøes betingelser og behov.

Store besparelser står desværre også på menuen for folkebibliotekerne i Danmark. Ifølge en pressemeddelelse^{vii} fra Danmarks Biblioteksforening fra den 8. juli 2010 har flere kommuner også genåbnet budgettet 2010 med deraf følgende besparelser i indeværende år. En undersøgelse af Danmarks Biblioteksforening med deltagelse af 80 % af landets folkebiblioteker påviser, at omkring 30 % af bibliotekerne vil skulle foretage yderligere besparelser i indeværende år. Endvidere fortsætter tendensen med lukninger af biblioteksfilialer, over 300 filialer er nedlagt de seneste 10 år.

3. Status på fusionerne

Sidste års beretning omtalte, at de mange og store fusioner i den offentlige sektor, herunder universitets- og uddannelsesinstitutioner, har været spilstyrende for fokus og udvikling af denne i de sidste par år. Inden for fusionsledelse er det en erkendt erfaring, at medarbejdere i en fusionsproces kan blive fusionsramt på forskellige tidspunkter i processen afhængigt af det konkrete forløb af fusion. Sammenligner vi, i forbindelse med den store universitetsfusion i 2007, fusionen i de to største danske universiteter, Københavns Universitet (KU) og Århus Universitet (AU) og de relaterede universitetsbibliotekers rolle i denne, ses to helt forskellige forløb.

Allerede i december 2007 blev der underskrevet en aftale^{viii} mellem KU og Det Kgl. Bibliotek (KB), hvor en fælles aftale om en samlet biblioteksbetjening af undervisere og studerende på KU blev indgået. Det var i denne forbindelse, at samarbejdsstrukturen KUBIS mellem KB og KU blev dannet, en metode til at håndtere den komplekse situation, at de to parter henhører under forskellige ministerier. Det lykkedes således at skabe et organisatorisk set-up, som kan sikre koordinering, udvikling og fælles ressourceanvendelse af både KU-ejede og KB-ejede biblioteker. Dette er en ikke nem opgave, men set udefra virker det som om den lidt komplicerede KUBIS konstruktion med to ejere er lykkedes også i den virkelige verden. Den fornødne fleksibilitet og samarbejdsvilje har været til stede både hos KU og KB. Fællesaftalen løber i 5 år og den udløber dermed ultimo 2012. Det bliver derfor spændende at se, hvordan en ny aftale bliver udformet.

Bibliotekerne tilknyttet Århus Universitet, derunder Statsbiblioteket (SB), har indtil 2010 i praksis ikke mærket meget til den store universitetsfusion i 2007. Rektor for Århus Universitet nedsatte i foråret 2007 en fusionsarbejdsgruppe om biblioteksforhold, ledet af dekanen for Teologisk Fakultet

ved AU og med repræsentanter fra SB og AU bibliotekerne. Fusionsarbejdsgruppen har især arbejdet med fælles bibliotekssystem (anvendes af alle AU biblioteker i 2011), fælles licenser og fælles hjemmeside. I forbindelse med en stor reorganisering af hele AU i sommeren 2010 (9 hovedområder/fakulteter ændres til 4 hovedområder) ændrer grundbetingelserne sig også for AU bibliotekerne, og en ny organisering af bibliotekerne i det mindste indenfor de 4 hovedområder bliver formodentlig nødvendigt. Om SB's rolle i forhold til AU bibliotekerne i den forbindelse ændrer sig organisatorisk er p.t. uvist.

Ovenstående gennemgang af fusionsudviklingen indenfor biblioteksområdet på KU og AU viser med alt mulig tydelighed, at der kan være stor forskel på, hvornår ændringer i forbindelse med en fusion slår igennem – øjeblikkeligt eller efter adskillige år. Dertil kommer, at man som del af en institution aldrig helt kan vide, hvornår den næste fusion indtræffer. Det viste sig f.eks., at fusionsbølgen på professionshøjskoleområdet ikke var forbi med den store fusion i 2008. Professionshøjskolen UC University College Syddanmark blev dannet den 1.1.2010 ved en fusion af University College Syd og University College Vest.

4. DEFF – Ny DEFF strategi på vej?

DEFF styregruppen arbejder med en ny strategi for arbejdet i DEFF. Ifølge de foreløbige udmeldinger vil de eksisterende DEFF kerneaktiviteter fortsat bestå. De nye indsatsområder i den kommende strategi tænkes finansieret ved tilførsel af nye midler eller ved indgåelse af partnerskaber. Danmarks Forskningsbiblioteksforening imødeser med interesse den nye strategi. Strategien, der i øjeblikket er på tegnebrættet har ifølge de foreløbige udmeldinger et fokus, der ikke alene er rettet mod bibliotekerne, men som lægger op til et mere åbent og udadrettet perspektiv, hvor bibliotekerne ses i et eksplicit samspil med samfundet. Det bliver spændende at følge den fortsatte udvikling af strategien. Det er positivt, at styregruppen i øjeblikket tager diskussionen med licens- og programgrupperne, og at der efterfølgende bliver lagt op til en bredere høring er ifølge Danmarks Forskningsbiblioteksforenings mening et klart signal om et ønske om en dialog med DEFFs interessenter. Der har ikke tidligere været et så udtrykt ønske om åbenhed i forbindelse med strategidiskussionerne i DEFF. Danmarks Forskningsbiblioteksforening bidrager meget gerne med input, men også med arrangementer, hvor strategidebatten kan foregå i en større kreds.

Danmarks Forskningsbiblioteksforening vil i denne sammenhæng erindre om de anbefalinger som det internationale DEFF-review fremkom med i september 2008^{ix}.

- Fokusskifte fra biblioteks- til brugerperspektiv
- Tættere integration med forskning og uddannelse
- Handlingsorienteret tilgang til Open Access
- Struktureret tilgang til informationskompetence
- Styrkelse af overordnet strategiperspektiv i DEFF styregruppens arbejde
- Stærkere tilkobling af programgruppernes virke til DEFF's mission og vision
- Fastlæggelse af præcise resultatmål for DEFF projekter
- Tydeliggørelse af DEFF projektkald
- Overvejelse af reetablering af den nuværende DEFF programstruktur.

Det er Danmarks Forskningsbiblioteksforenings holdning, at disse anbefalinger meget præcist beskrev nogle områder, hvor DEFF med stor fordel kunne forbedre sit virke. Det er derfor med glæde at foreningen ser, at DEFF allerede er godt i gang med at realisere flere af anbefalingerne.

En anden vigtig opgave for DEFF styregruppen er arbejdet med udarbejdelse af en ny struktur for DEFF's program- og licensgrupper, da mandatet for de nuværende grupper udløber pr. 31/12 2010. Der er flere grunde til at en ny struktur er påkrævet, f.eks. bør en ny strategi også naturligt udmønte sig i en ny struktur for de arbejdende grupper, endvidere blev DEFF den 1.1.2010 udvidet med de almene gymnasier, SOSU-skolerne og VUC'ernes biblioteker, dertil kommer de store organisatoriske forandringer i forbindelse med fusionerne af bl.a. universiteterne samt dannelsen af professionshøjskolerne.

I øjeblikket arbejdes med tre modeller som muligheder for en ny struktur af DEFF's program- og licensgrupper:

- 1) Model 1: Programgrupperne opdeles efter typer af institutioner
  - a. forsknings-/universitetsbiblioteker,
  - b. professionshøjskolerne,
  - c. almene gymnasier, SOSU-skolerne, erhvervsakademier og VUC'erne
- 2) Model 2: Programgrupper etableres efter DEFF strategiens overordnede hovedindsatsområder
- 3) Model 3: Bibeholdelsen af den nuværende trelagsarkitekturmodel som styrende princip.

De to licensgrupper tænkes bibeholdt med en licensgruppe for universiteter og forskningsinstitutioner (LUF) og en licensgruppe for uddannelsesbiblioteker (LUB).

Efter de signaler, som Danmarks Forskningsbiblioteksforening har opfanget, så peger pilen mest på model 2, hvor programgrupperne etableres efter DEFF strategiens overordnede hovedindsatsområder. Dette er også umiddelbart den konstruktion, som Danmarks Forskningsbiblioteksforening synes giver bedst mening, da man derved bedre kan understøtte strategien og kan udnytte synergien og erfaringsudvekslingen på tværs af de forskellige institutionstyper. Danmarks Forskningsbiblioteksforening vurderer ikke, at en institutionsopdelte model vil være hensigtsmæssig p.g.a at samarbejde på tværs af sektorerne derved bliver vanskeliggjort, og model 3 med fastholdelse af trelagsarkitekturen må også trænge til fornyelse.

Efter de seneste udmeldinger har DEFF valgt at forlænge den nuværende mandatperiode for grupperne med et ½ år. Dette virker som et logisk træk, da den naturlige rækkefølge i processen bør være fastlæggelse af den nye strategi og derefter etablering af en ny struktur for DEFF grupperne.

5. Den bibliometriske forskningsindikator

Det er næppe nogen hemmelighed, at erfaringerne med implementeringen af den bibliometriske forskningsindikator ikke umiddelbart giver anledning til jubel. Der har været lagt endog meget store menneskelige ressourcer i arbejdet med at få etableret dette fordelingsværktøj, både blandt de involverede forskere på universiteterne, de teknisk-administrative medarbejdere på universiteter og biblioteker, som i praksis har skullet udvikle og implementere indikatoren, og ganske givet også hos ministeriets egne ansatte. Der har undervejs hersket stor forvirring og været efterlyst såvel mere information som bedre indsigt og kommunikation. Det har muligvis ikke kunnet være anderledes i et projekt, hvor kun deadline for det færdige produkt – datoen for det endelige udtræk til bevillingsgrundlag – har været ultimativt, men det er ikke hensigtsmæssigt endsige befordrende, når lovede og nødvendige hjælpe-databaser og software-løsninger af mange forskellige årsager ikke har været færdige til tiden.

Den løbende drift og fortsatte videreudvikling af den bibliometriske forskningsindikator skal nu i udbud i den nærmeste fremtid. Det vil være et naturligt sted at få præciseret ikke bare krav til system, leverandør og dokumentation, men også at få præciseret projektledelsen og –styringen, således at mange uklarheder, misforståelser og forsinkelser kan ryddes af vejen. Det er næppe så meget projektets intention som den ”kunstneriske” udførelse, der giver anledning til ophidselse blandt interessenterne.

Hvordan gik det så med fordelingen af midler efter første runde? Tjahh, en af forudsætningerne for accept blandt universiteterne for dette fordelingsredskab har været, at der ikke må ske nogen betydelig omfordeling af midler. Det er selvsagt heller ikke sket ved 2010-tildelingen af ekstra midler. På sigt vil der til gengæld være indlysende muligheder for omfordeling af basismidler mellem universiteterne og det er bestemt interessant at se, hvordan der vil blive ageret fra politisk og universitær side, når Globaliseringsmidlerne ganske snart hører op med at flyde, Regeringens genopretningsplaner får fuld effekt og der i stedet tales om ”rigtige” (altså basis) basismidler, som skal fordeles. Det kan genoplive en af årets store diskussioner – også i Revy: Hvilke forskere tæller med, når universitetets publikationer skal opgøres? ^x

6. Partnerskaber – En vej til organisationsudvikling?

”Vidensamfundet er så kompleks en størrelse, at ingen kan agere alene - heller ikke bibliotekerne. Partnerskaber, alliancer og samarbejde kan give den nødvendige udfordring af vores selvforståelse til inspiration for innovative løsninger og udvikling af kompetencerne. Som fag- og forskningsbiblioteker finder vi de mest oplagte samarbejdspartnere indenfor vores egne institutioner eller på tværs af sektoren. Men vi kan også finde dem i erhvervslivet, foreningslivet, lokalsamfundet - og vi kan gå globalt og finde de nye venner udenfor landegrænsen”.

Disse ord indledte indbydelsen til årets vinterinternat om partnerskaber, i mange former og forståelser. Selv uden at bruge den særlige model for Offentlig-Privat-Partnerskab (OPP) viste indslagene, at samarbejder godt kan blive til egentlige partnerskaber, og at kunde/leverandør relationer også kan føre til partnerskab, ikke mindst i forbindelse med udviklingsprojekter. For i sin brede definition består partnerskaber af en række ligeværdige deltagere, som med aftalte og fælles spilleregler indgår en forpligtende aftale om at styrke og udvikle områder indenfor et fælles interessefelt. Ideelt set kan et partnerskab derfor tilføre biblioteket nye ressourcer og kompetencer, men også viden og inspiration til senere brug. Et partnerskab kan desuden være med til at udvide bibliotekets netværk og brugerkreds med mulighed for værdiberigende feedback og fornyelse af eksisterende ydelser.

Folkebibliotekerne har i et stykke tid gået systematisk efter det formelle og forpligtende samarbejde med offentlige eller private partnere i udviklingsprojekter eller til konsolidering af driftsopgaver i lokalområdet. Og rapporten om ”Folkebibliotekerne i Vidensamfundet”(2010) sætter tilsvarende fokus på de særlige udviklingsmuligheder gennem nye partnerskaber. På lokalt plan er der således skabt nye platforme for folkebibliotekerne gennem samarbejder og partnerskaber indenfor fx borgerservice og særlige tilbud målrettet flygtninge og indvandrere. Andre aktuelle eksempler på partnerskaber er fx med DBC gennem konsortiet bag Spil og medier og TING-projektet, med Danmarks Radio om Deadline, Ramasjang og Danskernes Akademi og med Zentropa om Limboland-projektet. Samlet viser folkebibliotekerne, hvordan der kan skabes bæredygtige og innoverende partnerskaber både indenfor de kommunale mure og ikke mindst på tværs af skel mellem det offentlige, private, kommunale og statslige.

De to nationalbiblioteker har også en række aktuelle bud på partnerskaber i den mere klassiske forstand. SB er fx partnere med DBC om udvikling af Danbib som ægte fælleskatalog og har samarbejde om drift og udvikling af Netmusik frem mod Bibzoom med en række folkebiblioteker og af Netarkivet med netop Det Kongelige Bibliotek. Sidste år indgik KB som det første nationalbibliotek en formel aftale med Proquest om digitalisering af de ældste bøger (1482-1700), som snart kaster de første resultater af sig. Selv om digitaliseringssamarbejdet med kommercielle aktører også giver diskussion om rettigheder, ejerskab og offentlig adgang, så er disse partnerskaber blevet nødvendige for at indhente noget af efterslæbet med digitalisering af den danske kulturarv. Med de aktuelle finansielle vilkår er der ikke ret mange andre muligheder for kulturinstitutionerne end partnerskaber – også med giganten på informationsmarkedet, Google.

Partnerskaber har også vist sig som en løsning for en række biblioteker på professionshøjskolerne og på institutioner med ungdomsuddannelser, SOSU og VUC. Her samarbejdes om udvikling og drift af forskellige systemløsninger for bibliotekerne, som sikrer at selv små biblioteksenheder får tilført viden, service og ny teknologi på niveau med langt større enheder.

De fleste biblioteker i sektoren har strategiske overvejelser om samarbejde og partnerskaber, og mange ser sig selv som partnere indenfor moderinstitutionen med bidrag til udvikling og sikring af det samlede output indenfor læring og forskning. At lægge et partnerperspektiv på sin moderinstitution og på de primære brugersegmenter giver anslag til mere samarbejdsdrevet innovation, som også kan være drivkraften til at ændre på både arbejdsprocesser og på bibliotekets organisation. For der er nye roller og identiteter under opsejling, som sektorens biblioteker skal være klar til at håndtere og udvikle.

LimeGuild-rapporten, ”The Future of Research and the Research Library” ser muligheder for biblioteket som en mere aktiv partner og co-creator i institutionernes vidensproduktion, som meta-vidensinstitution og ikke mindst som et center for læringsmaterialer og til understøttelse af læringsprocesserne. Ud fra sådanne rapporter og analyser opererer de aktuelle strategioplæg fra DEFF ligeledes med biblioteket som partner i innovationsprocessen både på universitetet og på uddannelsessituationen, men også i erhvervslivet. I et erhvervsfremmende perspektiv er det således visionen, at bibliotekernes engagement gennem partnerskaber kan bidrage til en styrket innovationsevne blandt især de små og mellemstore virksomheder.

Markedsvilkårene og konkurrencesituationen blandt de danske uddannelses- og forskningsinstitutioner har kun i mindre grad nedtonet bibliotekernes lyst til at samarbejde og til at udvikle partnerskaber indbyrdes. Her er det mere forskellige strategiske satsninger og lokale ressourcetræknin-ger, som har styret samarbejdsindsatsen. Denne indstilling blandt sektorens biblioteker vil næppe ændre sig markant fremover, men det er nødvendigt, at holdningen til samarbejde og partnerskaber med folkebibliotekerne får en mere positiv og deltagende interesse i fremtiden, hvis visionerne om Danskernes Digitale Bibliotek skal realiseres fuldt ud.

7. Databrønden – Projektet, der kuldsejlede

I sidste års beretning blev DEFF Databrøndsprojektet beskrevet som et af de allervigtigste projekter for forskningsbibliotekerne i disse år, nemlig at skabe den nødvendige infrastruktur for integreret søgning. Set i det lys var det en meget nedslående meddelelse som Styrelsen for Bibliotek og Medier udsendte den 24. marts 2010:

”DEFF og de seks biblioteker, der har deltaget i samarbejdet om udbuddet af en national databrønd, afholdt møde den 18. marts 2010. Her var der enighed om at annullere den oprindelige databrøndsaf tale fra foråret 2009”^{xi}

Dermed faldt det langvarige arbejde med etablering af en fælles databrønd til jorden. En databrønd der havde det perspektiv, at den kunne stilles til rådighed for alle som en national fællesudviklet service, uanset søgemaskine, bibliotekssystem eller kommercielle interesser.

Forklaringerne på, hvorfor projektet kuldsejlede, er sikkert mange. At det er svært at få et klart overblik skyldes også de strikse regler om fortrolighed omkring udbud. Men lad os igen citere meddelelsen fra den 24. marts 2010 fra Styrelsen for Bibliotek og Medier:

”Efter den 1. runde dialogmøder stod det klart for de fire biblioteker, som repræsenterede købersiden sammen med DEFF, at der var interessante alternativer til den oprindeligt aftalte og specificerede databrøndsløsning.

Denne uklarhed omkring den interne IT-strategi, og hvilken løsningstype alle seks biblioteker ville foretrække, bevirkede, at det blev nødvendigt at indstille udbuddet og foretage yderligere afklaringer mellem de seks biblioteker af teknisk og budgetmæssig karakter. Disse afklaringer kunne ikke gennemføres i en udbudssituation med biblioteker i roller som både købere og tilbudsgivere. På denne baggrund blev udbudsforretningen afløst.”

Til de strikse udbudsregler med begrænsede kommunikationsmuligheder mellem køber og tilbudsgivere, og dobbeltroller, hvor biblioteker er både køber og tilbudsgivere, kommer også det langstrakte forløb med for projektet og selve udbudsforløbet.

Muligheden for etablering af en fælles national databrønd ser derfor ud til at være forpasset. Derfor er det endnu mere nødvendigt at metadataleverancer er indeholdt i de licensaftaler, der indgås som DEFF licenser. Der er dog ingen tvivl om, at opgivelsen af DEFF Databrøndsprojektet efterlader et meget stort tomrum, en opgave som skal løses – nu sandsynligvis af kommercielle aktører.

8. Status på WAYF

Bevæger man sig rundt på nettet og besøger de store forlagshjemmesider som EBSCO, SAGE, osv. ser man loginfelter hvor der står Shibboleth Login, Athens Login og UK Access Federation m.fl. Dem kan man bruge, hvis man er fra England. Er man fra Danmark skal man måske snart til og kigge efter et WAYF-login.

WAYF står for Where Are You From - hvor kommer du fra? Det skal man svare på, når man logger ind på en web-tjeneste som bruger WAYF-login. Disse tjenester bliver der flere og flere af, de mest spændende der på nuværende tidspunkt er tilgængelige for den danske biblioteksverden er Elseviers ScienceDirect, Ordbogen.com, Mandag Morgen og PURE, mens Euromonitor og Gale er på vej. Det ser desværre ud til at tempoet for at få tilsluttet nye tjenester stadig går noget langsommere end i England.

WAYF fungerer som forbindelsesled mellem loginsystemet på hjemmeinstitutionen og eksterne web-tjenester. Alle de danske universiteter, på nær Aalborg Universitet som er ved at blive tilsluttet, er allerede på. Statsbiblioteket og Det Kongelige Bibliotek er på WAYF, mens en lang række af store og mindre biblioteker er på vej. I april 2010 forbandt WAYF omtrent 2.000.000 e-identiteter

på omkring 40 institutioner, og antallet vokser løbende da også hospitaler, gymnasier, museer mv. er under tilslutning.

Det er nu på udbydersiden, at indsatsen skal intensiveres, således at WAYF identiteten kan bruges til at koble sig på en masse forskellige eksterne tjenester. Der er på nuværende tidspunkt stadig kun relativt få kommercielle tjenester, som tilbyder adgang via WAYF. At der trods alt er nogen skyldes primært en stor indsats af det lille WAYF sekretariatet, som er forankret i Styrelsen for Bibliotek og Medier. Et DEFF projekt arbejder målrettet med at få flere kommercielle bibliotekstjenester tilknyttet DK-AAI/ WAYF. Det er dog en kamp op ad bakke, men Danmarks Forskningsbiblioteksforening støtter initiativet helhjertet. WAYF sekretariatet har netop lanceret en ønskebrønd, hvor bl.a. bibliotekerne opfordres til at indberette tjenester, der burde kobles på WAYF, dette tilbud bør bibliotekerne benytte sig af!

9. Open Access – Videnskabsministeriets Open Access Udvalg spiller ud

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling har, som opfølgning på Ministerrådets overordnede politik om åben adgang til offentligt finansierede forskningsresultater, nedsat et Open Access Udvalg og placeret dette under styregruppen for DEFF. Udvalget har i maj 2010 færdiggjort en rapport, der anbefaler at Videnskabsministeriet etablerer en national OA-strategi, der giver private virksomheder, forskere og studerende på universiteter og andre forskningsinstitutioner samt den almindelige borger fri adgang til forskningsresultater. Samtidigt anbefaler udvalget, at forskningsråd og universiteter etablerer egne Open Access-politikker.

Rapporten kommer med følgende konkrete anbefalinger:

Anbefaling 1: National Open Access-politik etableres af Videnskabsministeriet

Anbefaling 2: Forskningsråd og fonde etablerer Open Access-politikker

Anbefaling 3: Universiteter og andre forskningsinstitutioner etablerer Open Access-politikker

Anbefaling 4: Den bibliometriske forskningsindikator bør koordineres med den nationale Open Access-politik

Anbefaling 5: Etablering af samlet internetadgang til danske forskningsresultater

Anbefaling 6: Danske videnskabelige forlag udarbejder oplæg om omstilling til Open Access

Anbefaling 7: DEFF koordinerer implementeringen af Open Access Udvalgets anbefalinger

Anbefaling 8: Professionel gennemførelse af oplysning, debat og dialog

Anbefaling 9: Koordinering af den danske Open Access-indsats i internationale fora.

Anbefaling 10: Øget fokus på Open Access i DEFF konsortielicenser

Anbefaling 11: Dansk medlemskab af Confederation af Open Access Repositories

Anbefaling 12: Etablering af en dækkende langtidsbevaringstjeneste for universiteternes publikationer

Anbefaling 13: National planlægning af fri adgang til samt langtidsbevaring af primære forskningsdata

Anbefaling 14: Dansk medlemskab af centrale internationale samarbejdsfora for håndtering af videnskabelige information i bredeste forstand.

Danmarks Forskningsbiblioteksforening har deltaget i høring af ”Anbefalinger til implementering af Open Access i Danmark” fra Videnskabsministeriets Open Access Udvalg. Foreningen støtter Open Access Udvalgets grundlæggende præmis om, at der så vidt muligt skal være fri adgang til resultaterne af offentlig finansieret forskning. Med rapporten er der skabt grundlag for udarbejdelse af en national strategi og struktur, dels for Open Access, dels for langtidsopbevaring af forskningsbaserede data. Det kræver dog betydelig gennemslagskraft, hvis Open Access tankegangen skal implementeres i alle relevante faglige og institutionelle kontekster herunder forskningsrådene. De 14 konkrete anbefalinger dækker de centrale aspekter vedrørende implementering af Open Access i Danmark. Hvis den skitserede tidsplan overholdes, er implementeringen af Open Access godt på vej. Flere konkrete succeskriterier kunne dog være med til at påvise om de forskellige anbefalinger er opfyldt eller ej.

Etableringen af Open Access politikker på universiteter og andre forskningsinstitutioner er vigtig for Open Access implementeringen i Danmark. Danmarks Forskningsbiblioteksforening vil også gøre opmærksom på, at det kan give god mening, at indføre Open Access-politikker udenfor universiteter og deciderede forskningsinstitutioner, f.eks. vil det også være oplagt at have Open Access-politikker på øvrige danske uddannelsesinstitutioner.

Danmarks Forskningsbiblioteksforening kan tilslutte sig kravet om, at al dansk offentligt finansieret forskning bliver tilgængelig i universiteternes og evt. andre forsknings- og uddannelsesinstitutioners forskningsdatabaser (institutional repositories). Vi anbefaler dog, at det nøje overvejes, hvordan en ny fælles netportal etableres. En sammenkobling mellem institutionernes forskningsdatabaser kunne måske være tilstrækkelig. Endvidere skal ”Den Danske Forskningsdatabase” også medtænkes samt det skal gøres klart, hvilken rolle denne base spiller i det nye set-up.

Danmarks Forskningsbiblioteksforening støtter, at DEFF koordinerer implementeringen af Open Access Udvalgets anbefalinger. Danmarks Forskningsbiblioteksforening anbefaler også, at Dansk Open Access Netværk (DOAN) får en rolle i denne proces. DOAN er et netværk støttet af DEFF og består af Open Access nøglepersoner fra forskningsbibliotekerne. Det er vores holdning, at DOAN vil kunne være et vigtigt bindeled mellem universiteterne og DEFF.

Det er Danmarks Forskningsbiblioteksforenings erfaring både fra universiteter i DK og i udlandet, at forskere har meget svært ved at overskue og navigere i det ophavsretslige felt. Dette gælder også professionel håndtering af egne rettigheder. Det vil være en styrkelse af den ophavsretlige support på det enkelte universitet, hvis der udarbejdes materiale på nationalt plan og evt. i regi af DEFF, som umiddelbart kan inddrages i oplysning, debat og dialog på universiteterne. Dette kunne evt. omfatte en vejledning i forbindelse med indgåelse af kontrakter med kommercielle forlag.

10. Rekruttering til forskningsbibliotekerne

Tiderne hvor arbejdsmarkedet flød over af arbejdssøgende med biblioteks- og informationsvidenskabelige kompetencer er forbi, især når samfundet igen kommer på den anden side af den aktuelle krise. Det private arbejdsmarked har fået øje på førnævnte færdigheder i bl.a. informationshåndtering, formidling eller videnstyring. Offentlige arbejdsgivere udover bibliotekerne ansætter ligeledes i stigende grad disse kandidater som informationsmedarbejdere, webredaktører, konsulenter eller undervisere. Den tværfaglige informationsmedarbejder passer ind i flere erhvervsområder, hvor informationshåndtering, formidling eller videnstyring indgår som væsentlige elementer. Bibliotekerne kan ikke længere tage det som givet at være jobsøgendes førstevalg.

Mange offentlige og private erhvervsområder rammes når de store årgange opnår pensionsalderen. For bibliotekerne er situationen ganske alvorlig. Om 5 år pensioneres 1400 bibliotekarer. Den nuværende årlige tilvækst af nyuddannede vil, trods strukturelle og økonomiske forandringer, umuligt kunne opfylde behovet for bibliotekariske færdigheder.

Biblioteker er populære og velanskrevne institutioner. Men hvorfor er optaget på biblioteksspecifikke uddannelser fortsat lavt? Dette forhold rummer et paradoks, og medfører at der ligger en stor opgave foran branchen i forhold til mere offensivt at advokere for uddannelserne på biblioteksskolerne, hvis vi vil have kollegaer med de efterspurgte bibliotekariske færdigheder. Danmarks Forskningsbiblioteksforening anser det også for formålstjenligt, at der understøttes en større cirkulation af de studerende fra Danmarks Biblioteksskole til andre universiteter og omvendt.

Endvidere skal forskningsbibliotekssektoren fortsat satse på at kunne tiltrække fagpersoner med andre akademiske uddannelser. Det har vi en god og lang tradition for og dette bliver også nødvendigt i fremtiden, både fordi uddannede bibliotekarer bliver en mangelvare, men også fordi fag-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne har behov for medarbejdere med flerfacetterede kvalifikationer og sans for tværfaglighed.

11. Bibliotekaruddannelsen ved IVA og Syddansk Universitet

Der har i flere år været grund til panderynken over Danmarks Biblioteksskoles haltende optag af nye studerende. Et af de tiltag der er blevet diskuteret for at rette op på det faldende optag har været navneskifte og hermed også en ny branding af uddannelsen. Den 17. maj 2010 meddelte Kulturministeriet, at Kulturminister Per Stig Møller havde givet tilladelse til, at Danmarks Biblioteksskole fremover kan kalde sig Det Informationsvidenskabelige Akademi (IVA). Samtidig har man også valgt at give uddannelsen et nyt navn, så man på IVA læser Informationsvidenskab og kulturformidling til bachelor- og kandidatniveau. Man kører dog ikke en ren 3 plus 2-uddannelse endnu og har valgt at bibeholde muligheden for, at man efter bacheloruddannelsen stadig kan vælge at læse et halvt år og blive bibliotekar DB. Med navneskiftet følger også et nyt logo samt et nyt statement: ”Vi skaber forbindelser”. Efter i en årrække at have skelet nervøst til det faldende optag hilser Danmarks Forskningsbiblioteksforening navneskifte og rebrandingen velkommen med håb om, at det kan være med til at positionere uddannelsen stærkere i fremtiden og sikre større optag og bedre output.

Et par måneder efter navneskiftet blev der den 30.7.2010 meddelt fra IVA at 205 studerende er blevet optaget på bacheloruddannelsen på IVA.^{xiii} 162 blev optaget i København og 43 i Aalborg. Det samlede resultat viste dermed en overordentlig pæn fremgang på hele 34 % i forhold til sidste år (205 bachelorstuderende i forhold til 170 året før). Æren for dette kan naturligvis ikke alene tilskri-

ves det nye navn og brand. Det kan være, at man i højere grad har formået at profilere sin uddannelsesprofil eller det kan skyldes det generelle kæmpe boom i antallet af ansøgere som universiteter og uddannelsesinstitutioner har oplevet i år. Måske gør en kombination af disse forhold sig gældende. Hvorom alting er – det stigende ansøgertal giver grund til positive miner. Lad os håbekurven fortsætter opad de næste mange år.

Samtidigt er optaget til Syddansk Universitets bacheloruddannelse i Bibliotekskundskab og Videnskommunikation, der blev akkrediteret sidste år, også steget fra 14 optagne studerende i 2009 til 18 optagne studerende i 2010.

Alt i alt er 223 studerende optaget på de to uddannelser i modsætning til 184 året før. En fremgang og en positiv nyhed, som Danmarks Forskningsbiblioteksforening naturligvis glæder sig over.

12. Konsolidering af bibliotekssystemerne og andre centrale it-systemer

Det er fortsat Danmarks Forskningsbiblioteksforenings overbevisning, at det vil være til gavn for hele den danske forsknings- og uddannelsesbibliotekssektor, hvis det lykkes for de store universitetsbiblioteker at få etableret et meningsfyldt samarbejde indenfor basal biblioteksdrift. En sådan dynamoeffekt, som skaber store effektive fælles løsninger vil have en indlysende positiv effekt på hele sektoren.

Hvordan er status? Overordnet set går det den rigtige vej – flere biblioteker indgår samarbejde på bibliotekssystemområdet og vil i de kommende år have de samme bibliotekssystemer, hvorved deres samarbejde og fællesskab styrkes. Ved en sådan centralisering af back-office opgaverne, vil der blive frigivet ressourcer til at løse de mange nye fremtidige front-office opgaver i bibliotekerne samt afhjælpe det stigende effektivitetspres affødt af Regeringens økonomiske genopretningsplan.

Danmarks 7 professionshøjskoler har således i 2010 hver især indgået aftale med DBC om samme biblioteksløsning (Open Library Solution) til de 7 professionshøjskoler. Løsningen bygger på DBC's Open Search søgeteknologi. Der er desuden søsat et nyt DEFF projekt om udbud og køb af fælles biblioteksløsning for ungdoms-, VUC- og SOSU-uddannelserne.

Aleph er fortsat det mest udbredte bibliotekssystem blandt de største forskningsbiblioteker. De nyeste Aleph biblioteker er CBS Bibliotek og Statsbiblioteket. CBS Bibliotek har i sommer 2010 migreret til Aleph. Statsbiblioteket og Aarhus Universitets biblioteker, med forskellige bibliotekssystemer, har migreret med første fase ved årsskiftet 2010 og skal være fuld migreret ved sommer 2011. Det Kongelige Bibliotek har desuden færdig migreret med de under KUBIS hørende biblioteker.

Syddansk Universitetsbibliotek har fortsat SirsiDynix som leverandør og er sommeren 2010 overgået fra Horizon til Symphony. Roskilde Universitetsbibliotek benytter fortsat ddeLibra, som leveres af Axiell, men RUB har valgt at anvende Summa som søgeflade.

Der er endvidere fortsat tre initiativer i gang på området for integreret søgning, hvor Primo (Aleph), Search (Statsbiblioteket) og Ting (partnerskab med DBC, ÅKB, KKB) har forskellige bud på søgning og præsentation af bibliotekernes differentierede materialer. Et spændende nyt tiltag på dette område er Statsbibliotekets indgåelse af samarbejde med Serials Solutions om Summon. Det bliver

interessant at følge, hvordan dette samarbejde kommer til at spille sammen med udviklingen af Search.

Der har længe været et stort ønske om fælles licensstyring i forbindelse med køb af e-ressourcer. DEFF har arbejdet med dette emne i projektregi, hvor et fælles system ERMS (Electronic Resource Management Systems) og link resolver muligvis vil kunne lette det administrative arbejde for DEFF Licenssekretariat og konsortiets biblioteker. Ovenpå opgivelsen af et fælles databrøndsudbud har man imidlertid også måtte opgive at udarbejde et fælles ERMS udbud.

13. Folkebibliotekernes rolle i vidensamfundet

Folkebibliotekerne skal koordinere en national IT-udvikling, så der er én indgang til alle bibliotekstilbud. Folkebiblioteker har et voksende tilbud af digitale medier, e-bøger, film, musik, computerspil, og lige meget om du bor i Frederikshavn eller Gedser skal du have adgang på samme måde. Formidling af tilbuddene skal udvikles i fællesskab og det skal ske med de samme ressourcer som bibliotekerne har i dag. Det er én af anbefalinger fra udvalgsarbejdet, som skal være folkebibliotekerne pejlemærke de næste år – og i rapporten ^{xiii} hedder indsatsen Danskernes Digitale Bibliotek. Anbefalingerne i øvrigt tager fat på de indsatsområder, som folkebiblioteker allerede arbejder med: målrettede læringsaktiviteter, borgerinddragelse og professionel udvikling.

Udvalgte folkebibliotekerne i vidensamfundet nedsat af Kulturministeren bestod af biblioteksfolk og én ekstern repræsentant. Det var fra begyndelsen et mål, at få bredt diskussionen ud og få bud på fremtidens folkebibliotek fra så mange som muligt. Det skete ved at inddrage arbejdsgrupper, afholde dialogmøder, drøfte emnerne på Biblioteksledermødet og få dialog via en blog.

Udvalget har opdelt anbefalingerne i fem indsatsområder til den fremtidige biblioteksudvikling. De gengives her i en kort oversigtsform:

1. Åbne biblioteker

Udvalget anbefaler, at udvikles nye koncepter for det fysiske biblioteksrum, at der arbejdes lokalt med at etablere alternativer til det traditionelle biblioteksrum, såsom biblioteker, der er integreret med andre typer institutioner, samt med nye fleksible bibliotekstilbud.

2. Inspiration og læring

Udvalget anbefaler, at folkebibliotekerne arbejder systematisk på at videreudvikle og forstærke bibliotekets lærings- og inspirationstilbud med udgangspunkt i brugernes behov.

3. Danskernes Digitale Bibliotek (DDB)

Udvalget anbefaler etableringen af DDB som en fælles digital formidling til danskerne. Dermed vil biblioteket ud over fysiske materialer kunne tilbyde digitale medier som film, spil, musik og litteratur. Desuden vil brugeren få adgang til nye oplevelser, en digitaliseret kulturarv og netværk med andre brugere via sociale medier. DDB vil både fremstå som en fælles indgang til bibliotekerne på nettet og bidrage til, at borgeren møder biblioteket andre steder på nettet, hvor dette er relevant.

4. Partnerskaber

Udvalget anbefaler, at biblioteket arbejder systematisk med at etablere forpligtende partnerskaber til at skabe en mangfoldighed af tilbud på tværs af den offentlige sektor, erhvervslivet og civilsamfundet.

5. Professionel udvikling

Udvalget anbefaler et forstærket fokus på kompetence- og organisationsudviklingen på bibliotekerne samt en mere strategisk og systematisk tilrettelæggelse af bibliotekets tilbud med udgangspunkt i brugeren.

For fag-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne er det mest interessante en realisering af Dan-skernes Digitale Bibliotek. Bedre søgeadgange og formidling af alle medier med fælles databrønd er en udvikling, som forskningsbibliotekerne i høj grad er optaget af og forsøger at finde løsninger på. Dette arbejde sker gennem DEFF og udviklingsprojekter støttet af DEFF. Men løsningerne er komplekse og udviklingen går hurtigt på området. Som det ser ud for øjeblikket kommer der ingen fælles databrønd for universitetsbibliotekerne, men der arbejdes på løsninger med kommercielle partnere. Det kan blive universitetsbibliotekerne eller folkebibliotekerne, som først får udviklet løsninger og det kan den 'anden' sektor forhåbentligt få glæde af.

Rapporten kommer vidt omkring med analyse af samfundsudviklingen og rammebetingelser for folkebibliotekerne. Der er også en gennemgang af digitale infrastrukturer, partnerskaber og professionel udvikling, som giver status og peger frem på muligheder i fremtidens bibliotek.

Læs om udvalgets arbejde og hele rapporten her:

<http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/udvalg-om-folkebiblioteker/>

14. Tabes digitalisering på gulvet?

”Kulturarven skal være levende – derfor skal kulturarven være digital, og derfor satser vi nu på at gøre den danske kultur- og naturhistorie tilgængelig over nettet. En levende kulturarv skaber en fælles referenceramme i vores samfund og vaccinerer opvoksede generationer mod historieløshed. Uden fornemmelse for historien smuldrer den fælles ansvarsbevidsthed, og forudsætningerne for at tage nuanceret stilling til samfundets udvikling.” (Kulturminister Per Stig Møller).

”Digitalisering af kulturarven giver forskerne mulighed for at bruge materialet på helt nye måder og dermed frembringe ny, interessant viden. Samtidig giver det alle danskere, ikke mindst de studerende, en helt ny form for adgang til vores kulturarv. Det er med til at bane vejen for øget brug af nettet til nye, avancerede formål.” (Videnskabsminister Charlotte Sahl-Madsen).

Ovenstående to citater stammer fra en pressemeddelelse ^{xiv} i forbindelse med at Kulturministeren og Videnskabsministeren udmøntede i alt 21 mio. kr. til digitalisering af kulturarven i 2010-12. Hvis man virkelig ville følge op på de flotte og rigtige hensigtserklæringer, som ovenstående citater er eksponent for, ville det kræve beløb i en helt anden beløbsstørrelse. Det afspejles også ved at se hvilke fire projekter, som de 21 mio. kr. allerede er fordelt til. Det drejer sig om 6 mio. kr. til projektet Danske Kort- og Dokumentarfilm 1975-90 (Det Danske Filminstitut), 6 mio. kr. til Avisbibliotek Danmark (SB), 4,5 mio. kr. til projekt Fyn – Danmark i en nøddeskal (KB) og 4,5 mio. kr. til projekt Digital Typesamling (Statens Naturhistoriske Museum). Alle gode og relevante projekter, men det drejer sig kun om den allerøverste del af et kæmpestort isbjerg.

Hvis vi vender blikket mod EU så er mønsteret det samme, meget store hensigtserklæringer meget tydeligt eksemplificeret ved at Europas nye store online multimediebibliotek Europeana blev lanceret under stor mediebevågenhed i november 2008. Ideen er at skabe adgang til store dele af Europas kulturarv. Desværre har man også der glemt at afsætte ressourcer til digitalisering – og det drejer sig om gigantiske summer, hvis bare en del af den europæiske kulturarv skal digitaliseres.

KB har, set i lyset af, den manglende offentlige finansiering af digitalisering af kulturarven vendt sig mod partnerskaber sammen med kommercielle virksomheder (public/private partnerships). Som allerede annonceret, har KB indgået et samarbejde med firmaet ProQuest om at digitalisere danske eller danskrelaterede bøger fra 1482-1600 (fase 1) og 1601-1700 (fase 2). ProQuest står for skanningen af bøgerne, og det digitaliserede materiale stilles frit tilgængeligt for alle i Danmark. ProQuest har retten til at sælge adgang til det digitaliserede materiale uden for Danmark i en periode på 10 år.

KB har også indledt samtaler med Google om en tilsvarende partnerskabsmodel. Her er målet litteraturen efter 1801. Modellen er den samme som den førnævnte. Det skal være muligt frit at anvende det indskannede materiale for alle i Danmark og Google skal kunne sælge materialet uden for Danmark. Det kræver dog en kollektiv licensaftale mellem CopyDan, Google og KB.

Det er spændende initiativer som Danmarks Forskningsbiblioteksforening ser på med interesse, udgifterne til digitalisering er så store, at der skal findes kreative og innovative løsninger for at få digitaliseret en større del af vores kulturarv.

Per Steen Hansen.

Formand

Århus, den 5. september 2010.

Litteraturhenvisninger

- ⁱ Folke- og Forskningsbiblioteksstatistik 2009. Kbh. : Styrelsen for Bibliotek og Medier, 2010. 80 s.
http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/publikationer/biblioteksstatistik/Statistik_2009.pdf
- ⁱⁱ Sørensen, Steffen: E-bogen er ikke målet, men blot begyndelsen. I: Bibliotek og Medier, Årg. 19, nr. 4, 2009, s. 28-29
- ⁱⁱⁱ Lange Olsen, Theis: E-bøger i fremmarch. Nyhed tirsdag den 20. juli 2010 kl. 10:25 på www.business.dk
<http://www.business.dk/tech-mobil/e-boeger-i-fremmarch>
- ^{iv} Limeguild: The Future of Research and the Research Library : A report to DEFF Denmar's Electronic Research Library. Kbh : Denmark's Electronic Research Library, 2009. 66 s.
http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/indsatsomraader/partnerskaber/DEFF/The_Future_of_Research_and_the_Research_Library.pdf
- Lime Guild: Fremtidens forskning og forskningsbiblioteket : Resumé. Kbh.: Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek, 2009. 8 s.
http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/indsatsomraader/partnerskaber/DEFF/Fremtidens_forskning_og_forskningsbiblioteket_-_Resume.pdf
- ^v Pressemeddelelse: God forskning kræver gode biblioteker. Bibliotek og Medier. 28. januar 2010
<http://www.bibliotekogmedier.dk/nyheder/nyt-fra-om-os/arkiv/artikel/god-forskning-kraver-gode-biblioteker/>
- ^{vi} Nedergaard Mortensen, Jakob: Forskning i forandring – hvad med bibliotekerne. I: DF Revy, årg. 33, nr. 2, 2010, s. 9-11
- ^{vii} Pressemeddelelse: Besparelser på besparelse – nu må det stoppe! Danmarks Biblioteksforening 8. juli 2010
- ^{viii} Cotta-Schønberg, Michael: KUBIS. I: DF Revy, årg. 31, nr. 1, 2008, s. 20-22
- ^{ix} Review of Denmark's Electronic Research Library 2008. Kbh. : DEFF, 2009 28s.
<http://www.deff.dk/showfile.aspx?IdGuid={5067E5B5-8F8F-42AA-BC2C-D7890D16BC3D}>
- ^x Bredsdorff, Nils & Leif Hansen: Forskningsregistrering og forskerregistrering I: DF Revy, årg. 32, nr. 4, 2009, s. 21-22
- ^{xi} Nyhed: Indstilling af udbud om databrønd til e-artikler og e-bøger. Bibliotek og Medier. 24. marts 2010
<http://www.bibliotekogmedier.dk/nyheder/artikel/indstilling-af-udbud-om-databroend-til-e-artikler-og-e-boeger/>
- ^{xii} 34 % flere optagne på IVA's bacheloruddannelse. Nyhed fra Det Informationsvidenskabelige Akademi den 30.7.2010.
<http://www.iva.dk/omiva/nyheder/default.asp?cid=25951>
- ^{xiii} Folkebibliotekerne i vidensamfundet. Rapport fra Udvalget om folkebibliotekerne i vidensamfundet. Styrelsen for Bibliotek og Medier. 2010 forkert skrift!
- ^{xiv} Pressemeddelelse: 21 Mio. kr. til digitalisering af Danmarks kulturarv. Kulturministeriet. 12. april 2010
<http://kum.dk/Nyheder-og-Presse/Pressemeddelelser/2010/Maj/21-mio-kr-til-digitalisering-af-Danmarks-kulturarv/>